

Eszterhás István: *Az UIS Pseudokarszt Bizottságának története c. publikációja* (53 pont)

A Karsztfejlődés konferencia-kötetben megjelent cikkben a 13 éve működő bizottság megalakításának történetét és az első időszak munkásságát foglalja össze a tőle megszokott tényszerű alaposággal az alapító (jelenleg tiszteletbeli) elnök. A tények precíz dokumentálása és ezzel megőrzésük az utókor számára feltétlenül üdvözlendő; a munka jelen pályázat keretében történő értékelését azonban jelentősen rontja az a körülmény, hogy mindezeket – bár illusztráció nélkül – a Vulkánszpeleológiai Kollektíva előző évkönyve már tartalmazta.

*Takácsné Bolner Katalin
a Bíráló Bizottság elnöke*

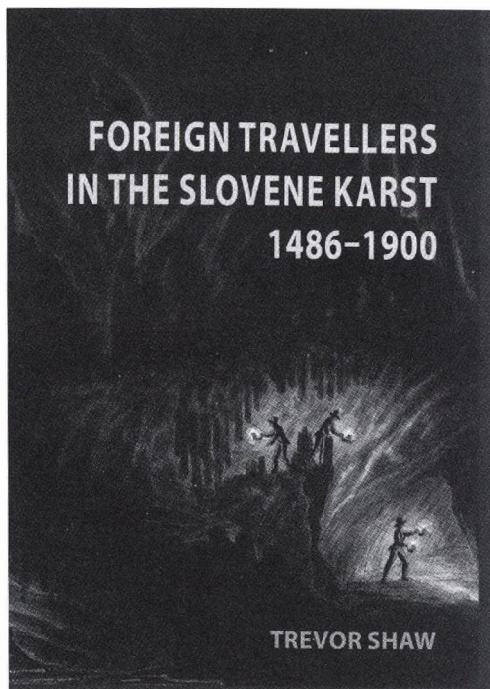
Trevor Shaw:

FOREIGN TRAVELLERS IN THE SLOVENE KARST 1486–1900

(Külföldi utazók a Szlovén-karsztvidéken 1486–1900)

Trevor Shaw neve nem ismeretlen a Karszt és Barlang olvasói számára, mert a 2006-os kötetben ismertettük a Postojnai-barlang történeti helyneveit feldolgozó munkáját és rövid életrajzát is.

A most 82 éves angol mérnök, aki 38 éven át az angol királyi haditengerészet szolgálatában dolgozott kutató és operatív feladatokon, és e főhivatású munkája mellett előbb kikapcsolódásként járt a barlangokat és kutatta azok történetét, utóbb ez második hivatása lett. Úgyannyira, hogy 1976-ban a Leicesteri Egyetem a karsztudomány több évszázados történetének kutatása területén elért eredményeit PhD. tudományos fokozattal ismerte el. Nyugalomba vonulása után, 1992-ben a Postojnai Karszt-kutató Intézet tudományos munkatársa, majd 1997-ben a Szlovén Tudományos Akadémia Tudományos Kutató Központjának tiszteletbeli munkatársa lett, és évente egy negyedét Szlovéniában dolgozott, illetve dolgozik ma is. Tevékenységének elismeréséül 1998-ban megkapta a szlovén állampolgárságot. Sorra jelentek meg tanulmányai a szlovéniai barlangtudomány történetéről, amelyet az 1600-as évektől, Valvasortól kezdve kutatott és feldolgozott. Kutatási tevékenysége azután kiterjedt a közép-európai régióra, különösen az Alpok, a Kárpátok és a Dinaridák, gyakorlatilag az egykori Osztrák–Magyar Monarchia karsztvidékeinek területére is. Eredményei, könyvei és kisebb tanulmányai nemzetközileg ismertté tették. Karsztudományi munkásságát a Leicesteri Egyetem 2004-ben a DSc., a tudományok doktora fokozat adományozásával ismerte el.

Trevor Shaw újabb, 2008-ban Ljubljanában megjelent 338 oldalas, angol nyelvű könyvébe beépítette három korábbi művének, a 2000-ben megjelent *Külföldi utazók a Szlovén-karsztban 1537–1900*, a 2002-ben megjelent *Királyi és más jeles látogatók a Postojnai-barlangban 1819–1945*, valamint a 2006-ban megjelent és a Karszt és Barlang 2006. évi kötetében ismertetett *Nevek a múltból a Postojnai-barlangban* című könyvének számos adatát is.

E kötet megírásával Shaw célja az volt, hogy idézze a külföldi utazóknak, látogatóknak a Szlovén-karsztról és barlangjairól, hazatértek után könyvekben, tanulmányokban nyomtatásban publikált, vagy kéziratokban, levelekben, vagy akár naplőbejegyzésekben fennmaradt írásait. Ez teszi ki a kötet túlnyomó részét.

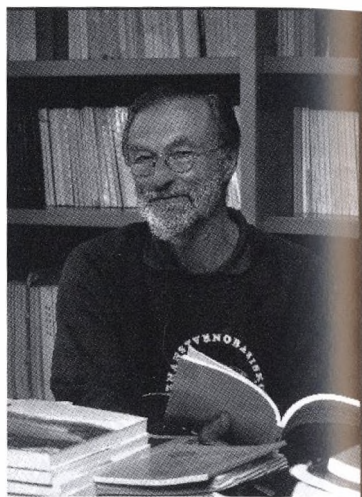
A könyv elején a Szlovén-karsztot fölkeresők útvonalaival, nyelvi problémáival, szálláslehetőségeivel, a szervezett barlangtúrákkal és sok más adattal ismerkedhetünk meg. A szálláslehetőségek felsorolásánál megtudjuk, hogy Postojna egyik legkedveltebb szálláshelye a Magyar Koronához címzett fogadó volt az 1800-as évek közepén. A fogadóról két fényképet is tartalmaz a kötet. 1850 és 54 között e fogadó tulajdonosa volt egyben a barlang pénztárosa is, ott kellett befizetni a belépődíjat, és ott őrizték a látogatók könyvét is. Így azután a kötetben idézett beszámolókból, leírásokból számos helyen előfordul a Magyar Koronához címzett fogadó neve.

A következő fejezet felsorolja a Szlovén-karszt látogatói által fölkeresett helyszíneket, a barlangokat és nevezetes felszíni karsztjelenségeket is.

Ezek után következik a kötet lényege, a több mint 240 oldalt kitevő *Travellers descriptions* fejezet, azoknak az 1486 és 1900 között odalátogatott utazóknak – szám szerint 124-nek – a látogatásuk időrendjében idézett írásai, akiknek a Szlovén-karsztban és barlangokban tett látogatásukról hátrahagyott beszámolóit a szerzőnek sikerült felkutatnia. A kötet végén a szövegekhez kapcsolódó jegyzetek, függelékek és táblázatok egészítik ki a nagy munkát.

Shawnak mindehhez nagy gonddal össze kellett gyűjtenie a barlangok falaira karcolt neveket, évszámokat és a látogatott nagy barlangokban felfektetett vendégkönyvek adatait is. Azután országonként csoportosítania kellett a neveket, majd – nyilván segítőkkel – kinyomoznia, hogy a névsorokban szereplők közül kinek jelent meg nyomtatásban beszámolója, tanulmánya, esetleg kéziratban maradt-e fenn korabeli levele vagy naplőbejegyzése a Szlovén-karsztban tett utazásáról, barlanglátogatásáról. Azután könyvtárakból, levéltárakból, egyes esetekben az egykori látogatók családjaiktól meg kellett szereznie a fennmaradt leírásokat, hogy aztán az egész összegyűjtött anyagot ebben a kötetben idézhesse, publikálhassa. Mindezekben felül még Shaw igyekezett felkutatni és könyvében leközölni minden szerző rövid életrajzát és lehetőleg arcképét is.

A kötetben idézett 124. írásművet maga után hagyott látogató között csupán egyetlen magyar szerző szerepel: Wesselényi Polixénia (1801–1878), aki 1842-ben megjelent *Olaszhoni és Schweizi utazás* című könyvében beszámol arról, hogy 1835. január 2-án meglátogatta a Postojnai-barlangot. Shaw az ő életrajzát is felkutatta és leírja, így Wesselényi Polixéniáról is megtudjuk, hogy báró Bánffy László, majd John Paget angol író felesége volt. Róla Shaw úgy látszik nem tudott arcképet szerezni, de útikönyvéből idézi a barlang látogatásáról írt bekezdést, amelyet Hadobás Sándor fordított angolra. A könyv jegyzeteiből kitűnik, hogy Wesselényi Polixénia életrajzát és útikönyvének címét Szinnyei J.: *Magyar írók élete és munkái* (1905) című munkájából idézi, ahol már Paget Jánosné néven szerepel. A jegyzetéből derül ki az is, hogy Wesselényi Polixénia írásából idézett sorokra könyvének a Magvető Kiadónál megjelent két-kötetes kiadásában talált rá (bizonyára Hadobás segítségével).

Megemlíti könyvében Shaw (29. old.), hogy Wesselényi és társasága 1835-ben felírták nevüket a barlang falára a *Curtain* (= nagy függöny, színházfüggöny) nevű hatalmas cseppköfüggöny mellett. Ebből is láthatjuk Shaw munkamódszerét, hogy valamennyi barlangban felkutatta és összeírta a sziklafalakra fölirt neveket, azokat összevetette a vendégkönyvekben szereplő adatokkal, és így nyomozott tovább a személyek azonosítására, majd esetleges írásaik felkutatására.

Bizonyos, hogy Wesselényi Polixenián kívül még számos magyar kereste fel, látogatta meg a Postojnai-barlangot, csak utóbb nem írtak róla. Egynek a neve mégis szerepel véletlenül a kötetben, mert a vele egy napon odalátogatott E. Spencerről szóló beszámolóhoz Shaw illusztrációul beillesztette a vendégkönyvnek azon oldaláról készült fotót, ahol Spencer szerepel, és ott Zichy József neve is olvasható, születési helye: Ungarn, lakóhelye: Posony. A foglalkozás, illetve rang rovatba is írt be valamit Zichy, de az sajnos olvashatatlan.

A kötetben szereplő idézetek jó része a Szlovén-karsztot és barlangjait felkereső természettudományos szakemberek, geográfusok, geológusok tollából származó szakszerű, nem egy helyütt elemző leírás. De nagy számú idézet származik nem szakember utazóktól is, akik a természet csodáinak megismerése végett látogattak oda.

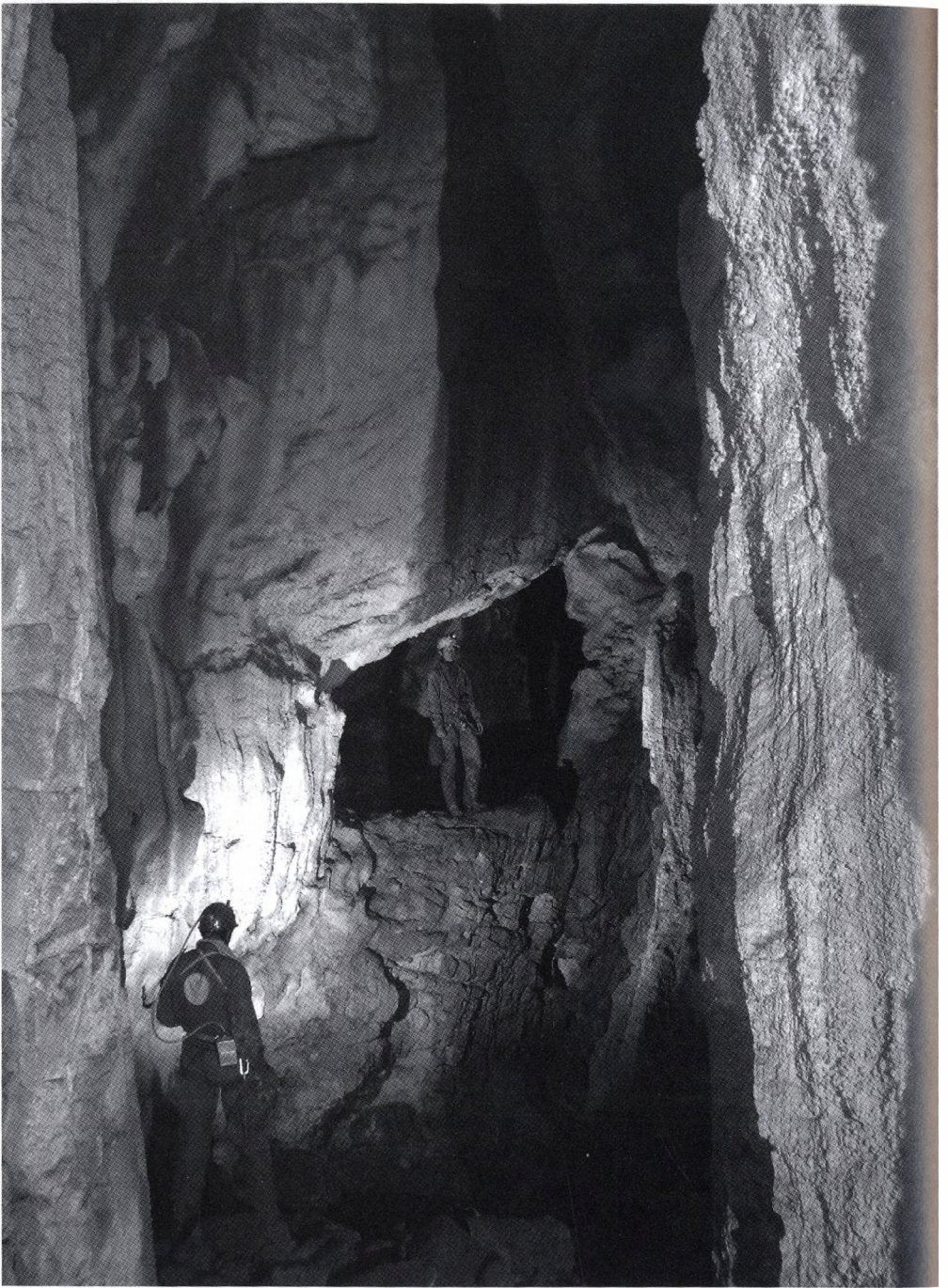
A kötetben szép számmal szerepelnek királyok, hercegek, grófok, valamint nem természettudományos szakterületek neves tudósai, meg filantrópok, államférfiak is. A királyok közül csak V. György angol királyt említem meg, aki ottjártakor, 1887-ben még trónörökös wellsli herceg volt, amikor naplójába írt a Postojnai-barlangban tett látogatásáról. Jellemző Shaw alaposására és az adatok megszerzésében való szívósságára, hogy elérte azt, hogy II. Erzsébet angol királynő engedélyt adott neki arra, hogy nagyapja – nyilván féltve őrzött – kéziratos naplójának arról az oldaláról fényképet készíthessen, és azt könyvében leközölhesse.

A más szakterületek odalátogatott neves tudósai közül csak Sigmund Freudot, a pszichoanalízis atyját említem, a híres filantrópok közül meg Sir M. Montefiore-t, aki Angliából zarándokúton a Szentföldre, útbá ejtette a Postojnai-barlangot is.

Ha meggondoljuk, hogy Shaw a barlangok falaira karcolt, meg a Postojnai-barlang vendégkönyvébe beírt nevek mindegyikénél milyen sokoldalú kutatómunkával igyekezett felderíteni és azonosítani a sok ezrenyi látogató kilétét, majd felkutatni a barlangról írt esetleges publikációját, ami 124 személy vonatkozásában sikerült is neki, akkor belátjuk, hogy ez a nagyszerű könyv rengeteg munka árán valósult meg, amiről csak őszinte elismeréssel és nagy megbecsüléssel szólhatunk.

Jó lenne, ha a mi Baradla-barlangunknak a sziklafalain fellelhető, hatalmas névanyagot hasonló módon feldolgozná valaki.

Dr. Dénes György

Njegusi-barlang - Montenegro (Kiss Attila felvétele)